

ROALD DAHL: SZOFI ÉS A HABÓ

Szerzőóriás

TÜSKE ZSUZSANNA

DAHL MESÉIBEN A FELNŐTTEK JELENTIK A LEGNAGYOBB VESZÉLYT.

Roald Dahl, halhatatlan és meglepetésekkel teli írómagusként máig képes arra, hogy olvasóközönségét akár egy életen át elkísérje, felejthetetlen mutatóványokkal lenyűgözve – az álmokra éhes gyermekkort varázslatos, tarka meseregények izgalmával, a józanságra ítélt felnőtt létet meghökkentő novellák fanyar fekete humorával színezi át. Az 1990-ben elhunyt fantáziagyáros műveinek két csoportja látszólag kétféle világba repít és különböző korosztályokhoz szól, a dahl-i spiritusznak köszönhetően azonban a gyermekregények éppen olyan sokarcúvá válnak, mint szerzőjük – mélyrétegekben, értelmezési tartományaikban a felnőtt közönség számára is jócskán rejtőzött titkok és válaszok. A nagykorúakhoz írt mesék sötét tónusai sokszor a szemkápráztató képek, a színpompás kalandok világában is felbukkannak és rendre ahhoz a kegyetlen megállapításhoz vezetnek, miszerint a gyermeki lét maga a megtestesült szenvedés, a szüntelen kiszolgáltatottság, amelyből kizárólag a fantáziavilágba való menekülés vagy – még pesszimistább értelmezés szerint – a halál(álmom) adhat kiutat.

Dahl kiskorú hősei között akadnak árvák (*Boszorkányok*), cdiszfunkcionális család és bántalmazás áldozatai (*Matilda*), éhezők (*Karcsi és a csokigyár*) sőt egyszerre mindhárom csoportba tartozók (*James és az óriásbarack*), minden esetben a felnőttek jelentik számukra a legfőbb veszélyt – a szeretetlenségtől és a magánytól válnak a különféle szörnyek (szadista iskolaigazgatónők, gyerekgyűlölő gyártulajdonosok, rideg kékharisnyák) prédájává a megelevenedett rémálmokban. Dahl 1982-es keletkezésű műve, a *Szofi és a HABÓ* (az ideai magyar kiadásban immár *A barátságos óriás* címen) takaros összefoglalót ad ezekből a motívumokból, sőt

az egyik legszemélyesebb regényeként (amelyet szerzője a kedvencének tartott) további finomsággal gazdagítja az alkotói univerzumot is. Dahl többnyire kisfiúkra osztja a főhős szerepét, ez esetben azonban egy fruska, az árvaházban sínylő Szoft áll a középpontban, akinek alakját – a bevezetőben olvasható ajánlás alapján – imádott kislányáról, Oliviaról mintázza. A borzongató elemek már a könyv első oldalait éjféketére festik. A kis Szofi álmatlanul gubbaszt a hálóteremben, amelyet éjjel senki, semmilyen indokkal nem hagyhat el fenyítés nélkül. A halálos csend alapján Szofi úgy gondolja, a legendás boszorkányok órája érkezett el, „amikor az összes sötét dolog előjön a rejtkehelyéről, hogy egy időre hatalmába kerítse a világot”, ehelyett azonban egy nyolc méteres, árnyfekete idegen tűnik fel az éjszakában, aktatáskával és trombitával a kezében, majd az ablakon keresztül elragadja a kislányt. Így kezdődnek el Szofi és a jámbor monstrum, HABÓ, azaz a Hatalmagos Azonáltal Barátságos Óriás kalandjai, aki álmokat fúj be alvó gyerekek szobájába és kizárólag zöldséggel (az Óriásföldön termő orrborkával) táplálkozik: valódi különc a vérszomjas, emberevő trollok birodalmában, akárcsak újdonsült, kis szövetségese, a családi közegben felcseperedő gyerekek között. A kívülálló párosnak hamarosan világmentő küldetése akad: megfékezni a falánk óriáscsürhét, akik – a *Boszorkányok* szipirtóhadához hasonlóan – komolyan veszélyeztetik Anglia kiskorú-állományát, országos gyereklakomára készülve.

A *Szofi és a HABÓ*-ban – a máigukis világi látványos leírásai mellett – a nyelvi játék is kiemelt szerepet kap:

az óriás sutaságából, tanulatlanságából bravúros, ízes szófacsarások születnek (amelyek magyar nyelvre átültetésére a fordító, Nagy Sándor mesteri megoldásokkal szolgált). Dahl művét többszörös reflexió szövi át: a szerző/óriás egy helyen Charles Dickens-t méltatja, amellyel egyszerre jelenik meg az árvaság és az írói tehetség tematikája, ehhez társul a HABÓ által befőttesüvegbe zárt sok ezer álmom egyike egy kisfiúról, aki arról ábrándozik, hogy egy napon az egész világ az ő könyvét fogja izgalommal olvasni. Dahl a történet végén egyértelművé teszi, hogy a komoly írói babérokra érdemes, finom hallású szócsavaró ő maga, aki az emberek között megtelepedve papírra vetette közös kalandjait Szofival. Miközben a mese lapjain hatalmas ám barátságos személyében Szofi apukára és álmovilágra talál, a való élet ennél szívszorítóbb és kegyetlenebb történetet írt: a kis Olivia nyolc évesen agyvelőgyulladásban elhunyt, amit az író élete végéig képtelen volt feldolgozni. A *Szofi és a HABÓ* egyfajta művészi kísérletet jelentett erre (húsz évvel a tragédia után): nemcsak renitens humora és zseniális nyelvezete teszi kiemelkedővé a Dahl-csodavilágban és a világirodalomban, de az életmű legmegindítóbb gesztusával egyszerre két személyt emel a halhatatlanságba – írórt és gyermekét.

MÓRA KIADÓ, 1990 / KOLIBRI KIADÓ, 2016

